

Dr inż. TADEUSZ TRAMPLER

Produkcyjność krain i dzielnic przyrodniczo-leśnych

Zagadnienie rejonizacji przyrodniczych warunków produkcji leśnej jest szczególnie ważne dla rozwoju gospodarki leśnej. Plan rozwoju gospodarstwa leśnego musi uwzględniać przyrodnicze podstawy produkcji, bowiem tylko wtedy będzie ekonomicznie słuszny, gdyż umożliwi pełne wykorzystanie sił przyrody dla tej produkcji.

Obecna rejonizacja kraju na krainy i dzielnice przyrodniczo-leśne opiera się na pracy M r o c z k i e w i c z a (Podział Polski na Krainy i Dzielnicę Przyrodniczo-Leśną, Warszawa, 1952 r.). Autor omawiając kryteria, które posłużyły do wyróżnienia jednostek przyrodniczo-leśnych, zwraca uwagę na wykładniki siedliskowe, wyrażające się między innymi w składzie i strukturze szaty roślinnej, a więc i zasięgach drzew i rozprzestrzenieniu zespołów leśnych.

Dużą wartość tych wykładników polega przede wszystkim na tym, że mogą one nie tylko służyć za podstawę do wydzielenia jednostek rejonizacji przyrodniczo-leśnej, ale są jednocześnie najlepszym sprawdzianem, czy warunki siedliskowe w kompleksowym oddziaływaniu na zespoły leśne stwarzają istotnie różne warunki dla produkcji leśnej. Wartość wykładników siedliskowych polega też na tym, że pozwalają one na charakterystykę możliwości produkcyjnych lasów w wydzielonych jednostkach rejonizacji przyrodniczej. Poznanie tych możliwości musi się stale doskonalić, by można było lepiej planować produkcję leśną.

M r o c z k i e w i c z opracowując rejonizację przyrodniczą kraju dysponował tylko jednym wykładnikiem siedliskowym lasu, jakim są granice zasięgów drzew. Zasięgi drzew budziły zawsze zainteresowanie leśników i botaników. Prace te pozwalały z dostateczną dokładnością, przy uwzględnieniu wyników dodatkowej ankiety, wyznaczyć przestrzenne rozmieszczenie gatunków drzew. Materiały te jednakże nie pozwalały na cyfrowe uchwycenie różnic w składzie gatunkowym lasu w zależności od jednostek rejonizacji kraju. Obecnie rozporządzamy dodatkowymi materiałami, które mogą posłużyć do cyfrowego scharakteryzowania udziału najważniejszych gatunków drzew w poszczególnych jednostkach rejonizacji przyrodniczej.

Opracowując rejonizację kraju M r o c z k i e w i c z wyraźnie podkreśla, że brak jest danych co do rozmieszczenia florystycznych typów zespołów leśnych. Autor wskazuje dalej, że dopiero opracowanie typów lasu pozwoli na oparcie granic krain i dzielnic przyrodniczo-leśnych na właściwym kryterium, jakim jest rozmieszczenie typów lasu. W roku 1953/54 zakończono

prace urzędzenia gospodarstwa leśnego we wszystkich nadleśnictwach. Plany gospodarcze nadleśnictw podają między innymi podział lasów na typy siedliskowe lasu. Materiały te umożliwiają określenie udziału typów siedliskowych lasu w jednostkach rejonizacji przyrodniczej kraju.

Plany gospodarcze pozwalają poza tym na uchwycenie różnic w warunkach produkcji leśnej na podstawie przeciętnych bonitacji najważniejszych gatunków drzew. Można mieć zastrzeżenia, i to słuszne, czy bonitowanie oparte na tablicach zamożności Schwappacha dokładnie określa ilościowe możliwości produkcji leśnej, niemniej jest to dzisiaj jedyne kryterium, które pozwala porównywać przydatność różnych siedlisk do hodowli poszczególnych gatunków drzew.

Metodyka pracy. W niniejszej pracy wykorzystano wyniki powszechnej inwentaryzacji zapasu drzewnego oraz wyciągi z planów urzędzenia gospodarstwa leśnego w postaci zestawień typów siedliskowych lasu i bonitacji dla panujących gatunków drzew.

Powszechna inwentaryzacja lasów była prowadzona w dwu fazach. Inwentaryzacja w lecie 1950 r. dotyczyła niektórych gatunków liściastych, obejmując wszystkie drzewa od 20 cm pierśnicy, niezależnie od klasy wieku. Inwentaryzacja w zimie 1950/51 r. objęła drzewostany III i wyższych klas wieku pozostałych gatunków liściastych oraz wszystkie gatunki iglaste. Inwentaryzacji dokonano według poszczególnych nadleśnictw zestawiając wyniki rejonami lasów państwowych. Do poszczególnych dzielnic przyrodniczo-leśnych przydzielono całe rejony lasów państwowych, przy czym rejony leżące na granicy dwu dzielnic przydzielano do tej dzielnicy, w której leżała przeważająca część powierzchni leśnej. Takie postępowanie jest uzasadnione tym, że granice między dzielnicami, nie zarysowują się wyraźnie, a w warunkach siedliskowych istnieją stopniowe przejścia.

W ramach dzielnic obliczono procentowy udział poszczególnych gatunków drzew w stosunku do całkowitego zainwentaryzowanego w danej dzielnicy zapasu drzewnego.

Dla krain uzyskano dane przez sumowanie zapasów zestawionych dla dzielnic danej krainy i przez obliczenie procentowego udziału poszczególnych gatunków w stosunku do całkowitego zapasu w krainie.

Wyniki wyliczeń przedstawia tab. 1.

Dalsze dane niezbędne do charakterystyki warunków produkcji leśnej w poszczególnych krainach i dzielnicach otrzymano z planów gospodarczych urzędzenia lasu. W czasie prac urzędzenia lasu klasyfikowano siedliska leśne przydzielając je do jednego z typów siedliskowych lasu, zgodnie z przepisami w sprawie urzędzenia lasu z roku 1950. Jednocześnie w roku 1953/54 przeprowadzono uzupełniającą klasyfikację siedlisk w tych nadleśnictwach, które były urządzone przed rokiem 1950. W ten sposób w zimie 1953/54 r. uzyskano jednolicie rozklasyfikowane siedliska leśne na obszarze lasów państwowych znajdującym się w zarządzie resortu leśnictwa.

Z planów gospodarczych sporządzono wyciągi, zestawiając powierzchnię poszczególnych typów siedliskowych lasu rejonami lasów państwowych z rozbiciem na klasy wieku. Dla lepszego scharakteryzowania małych dzielnic wyniki z poszczególnych nadleśnictw odnoszono do właściwych dzielnic, jeżeli większość nadleśnictw rejonu leżała w innej dzielnicy typów siedliskowych lasu. Pomimo to nie udało się usunąć pewnych drobnych niedokładności, sięgających ułamków procentów, w przypadkach, gdy nadleśnictwa leżały

Zestawienie procentowego udziału najważniejszych gatunków drzew według krain i dzielnic przyrodniczo-leśnych

Dzielnica	Sosna	Świerk	Jodła	Buk	Dąb	Jesion	Brzoza	Olsza	Osika	Topola	Grab	Modrzew
I Kraina Bałtycka												
a, b, c	46,37	17,67	0,07	25,55	6,75	0,18	1,31	0,95	0,18	0,02	0,66	0,29
a	59,23	21,20	0,01	10,87	3,76	0,27	1,66	1,55	0,19	—	1,05	0,21
b	42,79	46,20	—	—	4,17	0,69	2,10	3,18	0,54	—	0,28	0,05
c	71,09	20,82	—	—	0,14	0,58	2,71	4,05	0,61	—	—	—
d	41,70	33,34	—	—	7,26	2,56	3,74	6,03	1,38	—	3,98	0,01
e	81,65	13,67	—	0,42	1,26	0,02	0,89	1,37	0,36	—	0,33	0,08
Razem	58,69	26,73	0,01	3,40	3,71	0,75	2,02	2,82	0,56	—	1,23	0,08
II Kraina Mazursko-Podlaska												
III Kraina Wielkopolsko-Pomorska												
a	93,83	0,50	0,01	1,51	2,45	0,19	0,43	0,87	0,04	0,04	0,10	0,03
b	80,97	2,37	0,02	0,99	11,05	0,25	1,78	1,49	0,16	0,11	0,63	0,18
c	80,20	6,65	0,02	6,60	3,89	0,16	1,30	0,71	0,07	0,04	0,22	0,14
d	95,10	1,98	—	0,78	0,57	—	1,11	0,30	0,04	—	0,09	0,03
e	89,48	1,59	—	1,07	3,95	0,06	1,91	1,61	0,06	0,03	0,20	0,05
f	86,21	5,30	—	1,70	3,22	0,14	1,62	0,87	0,09	0,09	0,65	0,11
Razem	87,10	2,62	0,01	1,92	5,26	0,16	1,32	1,06	0,08	0,06	0,31	0,10
IV Kraina Mazowiecko-Podlaska												
a	89,57	1,60	0,03	—	2,56	0,07	2,33	3,03	0,46	0,01	0,26	0,08
b	87,18	1,02	0,28	—	6,64	—	2,04	1,79	0,82	—	0,18	0,05
c	74,24	0,68	—	—	13,53	0,25	3,74	4,53	2,12	—	0,86	0,05
d	61,86	0,49	3,14	9,48	16,20	0,06	4,19	0,49	2,00	—	2,00	0,09
Razem	85,35	1,35	0,27	0,68	5,32	0,09	2,62	2,95	0,83	—	0,46	0,08

Tabela 1 c. d.

Dzielnica	Sosna	Świerk	Jodła	Buk	Dąb	Jesion	Brzoza	Olsza	Osika	Topola	Grab	Modrzew
V Kraina Śląska												
a	87,35	3,86	0,08	0,97	5,88	0,32	0,54	0,49	0,06	0,01	0,24	0,20
b	72,00	16,32	0,48	0,77	6,93	0,79	0,39	1,41	0,03	0,01	0,52	0,35
c	70,13	25,02	0,19	1,11	2,08	0,05	0,52	0,57	0,02	—	0,13	0,18
d	55,68	34,72	0,62	0,30	6,20	0,41	0,46	0,34	0,07	0,01	0,13	1,06
Razem	70,18	21,14	0,36	0,80	5,12	0,41	0,46	0,78	0,04	0,01	0,27	0,43
VI Kraina Wyżów Środkowo-Polskich												
a	81,66	5,34	0,17	2,33	8,10	0,18	0,53	1,01	0,03	0,02	0,41	0,22
b	79,01	10,33	1,45	3,81	2,69	0,13	0,96	0,82	0,11	—	0,36	0,33
c	84,72	1,52	4,84	0,47	4,30	0,02	1,88	1,49	0,41	—	0,26	0,09
d	80,15	0,84	1,98	—	7,08	0,55	1,64	6,46	0,67	—	0,47	0,16
e	59,88	1,24	28,34	1,69	3,53	0,02	2,32	1,41	0,62	—	0,32	0,63
f	85,00	0,33	—	—	11,42	—	0,66	0,94	1,00	—	0,62	0,03
g,h	73,33	1,11	10,97	5,45	4,34	0,04	0,99	1,86	0,49	—	0,86	0,56
i	76,14	1,30	9,78	3,76	3,31	0,01	1,41	2,81	0,61	—	0,57	0,30
Razem	78,04	3,17	7,26	2,54	4,81	0,07	1,34	1,64	0,38	—	0,45	0,30
VII Kraina Sudecka												
	5,87	79,58	2,71	5,58	3,29	0,43	0,18	0,21	0,02	0,01	0,05	2,07
VIII Kraina Karpacka												
a	16,53	0,51	57,03	16,29	3,69	0,19	1,56	0,51	1,42	—	1,55	0,72
b	1,88	77,96	9,26	9,53	0,60	0,04	0,03	0,06	0,01	—	0,05	0,58
c	5,24	10,44	58,70	23,98	0,73	0,05	0,15	0,09	0,18	—	0,19	0,25
d	1,67	63,54	21,91	12,10	0,02	—	0,03	0,01	0,02	—	0,01	0,69
Razem	4,53	40,64	36,13	16,63	0,85	0,05	0,21	0,09	0,20	—	0,23	0,47

Zestawienie procentowego udziału typów siedliskowych lasu według krain i dzielnic przyrodniczo-leśnych

Dzielnica	Bór suchy	Bór świeży	Bór bagienny	Bór mieszanym	Las mieszanym	Las liściasty	Ols typowy	Ols jesienny	Las regla górnego	Bór regla dolnego
I Kraina Bałtycka										
	8,17	43,95	1,07	27,63	11,53	4,91	2,26	0,48		
II Kraina Mazursko-Podlaska										
a	0,66	32,39	1,37	32,70	18,42	10,92	2,92	0,62		
b	0,46	34,37	0,80	27,98	17,89	10,55	6,92	1,03		
c	0,36	65,48	1,36	13,92	2,54	0,14	13,68	2,52		
d	0,67	24,94	1,52	30,00	18,17	15,41	6,07	3,22		
e	4,55	65,81	1,99	15,55	4,53	2,70	4,53	0,34		
Razem	1,78	43,48	1,47	24,81	13,01	8,61	5,55	1,29		
III Kraina Wielkopolsko-Pomorska										
a	33,40	54,18	0,01	8,06	1,55	1,15	1,00	0,65		
b	13,22	44,40	—	19,79	7,96	10,78	1,96	1,89		
c	9,55	53,86	1,34	16,78	9,63	5,78	2,23	0,84		
d	44,10	46,29	0,77	6,02	1,57	0,67	0,53	0,05		
e	22,47	66,09	0,03	6,58	1,90	1,21	1,53	0,19		
f	15,06	55,67	0,46	17,92	6,50	1,93	2,10	0,36		
Razem	24,41	52,26	0,32	12,21	4,51	4,02	1,46	0,81		
IV Kraina Mazowiecko-Podlaska										
a	9,32	57,24	0,08	16,08	7,26	4,22	4,64	0,93		0,23
b	5,99	29,75	0,31	32,37	19,99	9,48	1,34	0,77		
c	1,17	35,24	1,77	28,81	17,69	7,32	5,84	2,16		
d	0,06	1,75	0,09	11,62	40,41	29,05	14,49	2,53		
Razem	7,61	48,79	0,23	17,79	11,85	7,00	5,39	1,16		0,18
V Kraina Śląska										
a	23,78	48,32	0,20	17,51	6,34	2,42	0,35	0,90	—	0,18
b	2,02	37,47	0,08	35,41	0,09	12,49	1,95	1,07	0,01	0,41
c	3,58	45,94	0,10	28,34	14,99	5,26	1,41	0,38	—	—
d	5,68	21,47	0,13	30,26	20,48	6,26	2,92	0,65	2,90	9,25
Razem	8,12	39,07	0,13	28,22	12,62	6,78	1,63	0,74	0,61	2,08
VI Kraina Wyżów Środkowo-Polskich										
a	8,31	38,22	0,20	35,47	8,99	6,15	1,07	1,59		
b	13,82	56,19	1,01	15,78	8,11	3,54	1,22	0,33		
c	10,18	43,09	0,28	28,29	11,87	3,02	2,14	0,47		0,66
d	4,49	25,76	0,27	16,64	15,60	31,79	3,72	0,47		1,26
e	9,34	29,47	0,61	22,44	7,33	0,29	2,05	0,81		27,66
f	0,65	12,64	0,39	10,56	34,20	40,24	1,25	0,07		
g	0,16	22,06	0,15	26,28	34,36	15,29	1,60	0,10		
h	1,03	66,41	2,82	18,36	6,41	3,13	1,84	—		
i	0,48	33,53	0,38	41,10	16,42	6,87	0,73	0,49		
Razem	7,18	42,27	0,75	26,56	11,59	6,22	1,67	0,56	—	3,70

dalszy ciąg tab. 2

Dzielnica	Bór suchy	Bór świeży	Bór bagienny	Bór mieszany	Las mieszany	Las liściasty	Ols typowy	Ols jesionowy	Las regla górnego	Bór regla dolnego
VII Kraina Sudecka										
	—	0,02	—	1,86	11,44	2,31	—	0,43	10,82	73,12
VIII Kraina Karpacka										
a	—	1,05	—	4,64	71,61	4,36	—	—	—	18,34
b	—	—	—	0,95	4,89	4,03	—	—	1,07	89,06
c	—	—	—	0,88	4,93	0,03	—	—	0,83	93,33
d	—	—	3,61	4,82	—	—	—	—	9,40	82,17
Razem		0,27	0,06	1,58	15,70	1,57			0,89	79,93
Ogółem wszystkie krainy	0,77	41,16	0,63	20,16	10,67	5,55	2,47	0,74	0,38	8,47

Tabela 3

Zestawienie bonitacji drzewostanów sosny, świerka, jodły, dębu, buka, brzozy i olszy według krain przyrodniczo-leśnych

Sosna	Świerk	Jodła	Dąb	Buk	Olsza	Brzoza	U w a g i
I Kraina Bałtycka							
II ₅	II ₀	II ₀	II ₁	II ₅	II ₃	I ₇	56/151
II Kraina Mazursko-Podlaska							
II ₃	I ₉	—	I ₉	II ₀	I ₆	I ₂	47/121
III Kraina Pomorska							
III ₀	I ₉	II ₂	I ₇	II ₂	I ₉	I ₅	115/221
IV Kraina Mazowiecko-Podlaska							
II ₄	II ₀	II ₀	II ₀	I ₉	II ₀	I ₅	70/106
V Kraina Śląska							
II ₅	I ₈	II ₃	I ₈	II ₁	I ₉	I ₆	61/96
VI Kraina Wyzów Środkowo-Polskich							
II ₀	II ₀	II ₄	I ₉	I ₈	II ₁	I ₅	147/193
VII Kraina Sudecka							
I ₉	II ₀	II ₆	II ₀	I ₈	I ₉	I ₆	4/25
VIII Kraina Karpacka							
I ₆	I ₆	I ₉	I ₆	I ₉	I ₉	I ₅	29/63
Przeciętnie w kraju							
II ₅₇	I ₈	II ₁₉	I ₈₉	II ₁₇	I ₉₈	I ₄₉	529/976

w dwu sąsiednich krainach. Również nie wyodrębniono dwóch bardzo małych dzielnic w Krainie Bałtyckiej, którą w tabeli wykazano w całości.

Zsumowane w ramach dzielnic powierzchnie poszczególnych typów siedliskowych lasu służyły do obliczenia ich procentowego udziału. Procentowy udział siedlisk w ramach krain uzyskano z podsumowania dzielnicowych danych powierzchniowych i wyliczenia procentu w odniesieniu do ogólnej powierzchni lasów w danej krainie.

Wyniki wyliczeń przedstawia tab. 2.

Dane powierzchniowe obejmują zarówno powierzchnię leśną zalesioną, jak i powierzchnię niezalesioną.

Na podstawie tabelarycznych zestawień bonitacji dla panujących gatunków drzew, sporządzonych na podstawie planów gospodarczych urzędzenia lasu, dla poszczególnych nadleśnictw obliczono przeciętną bonitację najważniejszych 7 gatunków drzew (So, Sw, Jd, Db, Bu, Brz. Ol). Zestawienia te podają powierzchnię drzewostanów, rozbitą według bonitacji gatunków panujących. Do opracowania wykorzystano zestawienia, wykonane dla wszystkich tych nadleśnictw, które posiadały w 1952 roku opracowane plany gospodarcze.

Powierzchnię drzewostanów rozbitą według bonitacji gatunków panujących sumowano, łącząc nadleśnictwa położone w jednej krainie przyrodniczo-leśnej. Przeciętną bonitację obliczono z dokładnością do jednej dziesiątej, jako średnią arytmetyczną ważoną, z uwzględnieniem powierzchni każdej bonitacji jako wagi.

Ilość zestawień, jaka przypadała na krainy była różna, zależnie od ilości nadleśnictw położonych na obszarze krain i od stopnia zaawansowania prac urzędzeniowych do 1952 r. Stosunek ilości wykorzystanych zestawień do ilości nadleśnictw każdej krainy podano w uwagach w postaci ułamka, gdzie w mianowniku podano ilość nadleśnictw w danej krainie.

Wyniki tych wyliczeń podaje tab. 3.

WYNIKI PRACY

Porównanie udziału gatunków w różnych krainach wskazuje, że w krainach obszaru niżowego występują wyraźne różnice w procentowym udziale świerka, jodły i buka. Krainy górskie różnią się od krain niżowych niskim udziałem sosny i dębu. Materiały te potwierdzają, że rejonizacja kraju przeprowadzona w oparciu o zasięgi tych drzew znajduje swoje potwierdzenie w składzie gatunkowym drzewostanów różnych krain. Nie ulega wątpliwości, że obecny udział niektórych gatunków nie odpowiada istotnym możliwościom produkcyjnym siedlisk. Jednak przyjąwszy jednakową w przybliżeniu historię leśnictwa na obszarze całego kraju, należy stwierdzić, że obecny skład gatunkowy wskazuje na różnice przydatności poszczególnych rejonów do produkcji określonych gatunków drzew. Poznanie tych możliwości produkcyjnych w poszczególnych jednostkach rejonizacji przyrodniczej może być właśnie podstawą do skorygowania obecnego niewłaściwego składu gatunkowego drzewostanów.

Przydatność siedlisk w poszczególnych krainach do produkcji niektórych gatunków drzew można dokładniej uchwycić, porównując udział za-

pasu poszczególnych gatunków z udziałem typów siedliskowych lasu. Analizując udział siedlisk w niżowych krainach przyrodniczo-leśnych można stwierdzić, że udział typów siedliskowych lasu: boru świeżego, lasu mieszanego i lasu liściastego — we wszystkich krainach z wyjątkiem krainy III Wielkopolsko-Pomorskiej jest bardzo do siebie zbliżony.

A zatem nie udział typów siedliskowych lasu w poszczególnych krainach może być uważany za przyczynę różnego składu gatunkowego drzewostanów w tych krainach. Na tej drodze nie można np. wytłumaczyć dużego udziału buka w Krainie Bałtyckiej, świerka w Krainie Mazursko-Podlaskiej i Śląskiej lub jodły w krainie Wyżów Środkowo-Polskich. Przeciwnie, można stwierdzić, że między siedliskami o tej samej nazwie w różnych krainach zachodzą istotne różnice w możliwościach produkcyjnych. Różnice te są natury jakościowej, gdyż zmiany zasadniczo dotyczą składu gatunkowego drzewostanów, w znacznie mniejszym zaś stopniu bonitacji, będącej ilościowym wskaźnikiem produkcji masy drzewnej. Granice krain oddzielają więc od siebie siedliska jednakowej nazwy, lecz różniące się jakością produkcji.

Jednakowa przydatność siedlisk leśnych do produkcji, wyrażająca się w jednakowej ich nazwie przy zachodzących różnicach jakościowych między tymi siedliskami w różnych krainach wymaga wyjaśnienia. Podstawą do odróżnienia siedlisk borowych od lasowych i do dalszego ich podziału było określenie przydatności tych siedlisk do produkcji sosny i dębu. Siedliska borowe nie nadają się do produkcji dębu; odgrywa on tam w zasadzie rolę gatunku pomocniczego i domieszkowego, wykazując jedynie na siedliskach boru mieszanego przejście do gatunku głównego obok sosny. Pełny rozwój dębu jako głównego gatunku można obserwować tylko na siedliskach lasowych: lasu mieszanego i lasu liściastego. Różnice jakościowe między siedliskami różnych krain niżowych polegają na tym, że przy jednakowej ich przydatności do produkcji sosny i dębu, które występują na obszarze całego niżu, w skład drzewostanów wchodzić mogą jeszcze świerk, jodła i buk, zależnie od krainy przyrodniczo-leśnej, w której te gatunki występują. Różnice jakościowe i przydatność do produkcji leśnej siedlisk górskich, które określono nie w oparciu o sosnę i dąb, a o świerk lub o jodłę i buk, zostały wyraźnie podkreślone w nazwie.

Jedynie co do krainy Wielkopolsko-Pomorskiej może nasuwać się pytanie, czy niewielka ilość siedlisk lasowych tłumaczy dostatecznie mały udział buka w tej krainie, a zatem czy między typami siedliskowymi lasu tej krainy i krainy Bałtyckiej zachodzą różnice jakościowe. Na różnice jakościowe w danym przypadku wskazuje udział dębu mniej więcej równy w obu krainach, jakkolwiek istnieją tak duże różnice w udziale siedlisk lasowych. Dąb zatem przy mniejszym udziale buka odgrywa w Krainie Poznańsko-Pomorskiej inną rolę lasotwórczą niż w Krainie Bałtyckiej. Toteż i w tym przypadku należy przyjąć, że między typami siedliskowymi lasu tych krain zachodzą różnice jakościowe.

Oparcie rejonizacji przyrodniczo-leśnej między innymi na zasięgach świerka, jodły i buka było zatem słuszne, gdyż pozwoliło uchwycić różnice w jakości siedlisk w poszczególnych typach siedliskowych lasu. Odmienności w typach siedliskowych lasu różnych krain przyrodniczo-leśnych są natomiast wyrazem różnic jakościowych, jakie zachodzą między krainami.

Materiał otrzymany z operatów urzędniowych i z powszechnej inwentaryzacji lasu stanowi potwierdzenie słuszności przeprowadzonej przez M r o c z k i e w i c z a rejonizacji na krainy przyrodniczo-leśne, podkreślając różnice jakościowe, jakie zachodzą między typami siedliskowymi lasu o tej samej przydatności do produkcji, w zależności od położenia krain.

Jednakże typy siedliskowe lasu w dotychczasowym ujęciu bez podkreślenia różnic w składzie gatunkowym nie mogą być podstawą do dokładniejszego ujęcia granic krain. Dotychczasowa nomenklatura typów siedliskowych lasu nie podkreśla bowiem różnic jakościowych, jakie zachodzą między siedliskami różnych krain. Ścisłejsze rozgraniczenie krain i ewentualna korekta mogłaby nastąpić jedynie w oparciu o takie skartowanie typów siedliskowych lasu, przy którym krainowe różnice jakościowe byłyby uwzględnione. Podobną usługę mogłoby oddać skartowanie asocjacji leśnych. Zasięgi asocjacji leśnych, mniej stosunkowo zmienne pod wpływem gospodarki człowieka niż skład gatunkowy drzewostanów, będą niewątpliwie lepszą podstawą do wyznaczenia granic krain niż zasięgi drzew.

M r o c z k i e w i c z w pracy swojej wyraźnie podkreśla, że różnice między dzielnicami tej samej krainy są raczej natury ilościowej niż jakościowej. Różnice natury ilościowej wyrażają się w tym, że procentowy udział typów siedliskowych lasu w dzielnicach tej samej krainy jest bardzo różny. Udział ten bardziej odbiega od przeciętnego w krainie niż skład siedliskowy krain od siebie. Jednocześnie różnice w udziale typów siedliskowych lasu w dzielnicach tej samej krainy wystarczająco uzasadniają odmienności w składzie gatunkowym drzewostanów. Prawdliwość tę można prześledzić na przykładzie wszystkich krain.

Jednakże i tu dadzą się zauważyć wyjątki; wyjątkiem jest Dzielnicę Elbląsko-Warmińska w Krainie Mazursko-Podlaskiej, gdzie obok świerka występuje buk, na obszarze całej krainy poza tym nie występujący. Różnice, jakie zachodzą między tą dzielnicą, a innymi dzielnicami tej krainy, są więc natury jakościowej, a nie ilościowej. Swoisty charakter lasów tej dzielnicy został w pracy M r o c z k i e w i c z a szeroko omówiony.

Różnice jakościowe wykazuje jeszcze dzielnicę Beskidu Wyspowego i Niskiego w stosunku do dzielnicy Beskidu Śląskiego i dzielnicy Podhala i Tatr w krainie Karpackiej. Różnice te uwidoczniają się w różnym udziale świerka przy podobnym udziale siedlisk.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsza analiza jest pierwszą próbą scharakteryzowania możliwości produkcyjnych jednostek rejonizacji przyrodniczo-leśnej w oparciu o materiały zebrane podczas prac urzędniowych i krajową inwentaryzację zapasu. Analiza ta jednakże ma charakter opracowania wstępnego. Jest ona podsumowaniem pierwszego etapu dążeń w kierunku poznania możliwości produkcyjnych naszych lasów. Dokładność tej analizy jest uzależniona od stopnia zaawansowania badań nad klasyfikacją siedlisk leśnych przyjętą w 1950 r. w przepisach w sprawie urządzenia lasu.

Analiza ta wykazuje wyraźnie, że różnice jakościowe, jakie zachodzą między krainami, wyrażają się w jakości produkcji typów siedliskowych lasu. Krainy przyrodniczo-leśne muszą być zatem uwzględnione przy opracowywaniu planu rozwoju gospodarstwa leśnego i przy dalszych pracach nad wyróżnianiem jednostek typologicznych. Dzielnicę już tej roli nie od-

grywają, gdyż różnice, jakie między nimi zachodzą, są raczej natury ilościowej. Przestrzenne rozmieszczenie typów siedliskowych lasu mogłoby już dzisiaj być wykorzystane do sprawdzenia i ewentualnej korekty granic dzielnic.

Analiza ta jednakże nie wyczerpuje wszystkich zagadnień związanych z rejonizacją produkcji leśnej. Nie daje ona jeszcze podstaw do dokładniejszej jakościowej i ilościowej charakterystyki możliwości produkcyjnych siedlisk oraz nie wiąże jeszcze możliwości produkcyjnych siedlisk z sortymentacją materiałów drzewnych. Nowa instrukcja urzędzeniowa w metodyce swej powinna uwzględnić obecny stan badań nad wyróżnianiem siedlisk leśnych i umożliwić zebranie materiałów, które by dały odpowiedź na powyższe pytania.

Analiza materiałów, które nie były dostępne Mróczkiewiczowi przy opracowaniu rejonizacji przyrodniczych warunków produkcji leśnej, w pełni uwypukliła trafność koncepcji, słuszność i właściwość przyjętych kryteriów. Wielka przydatność tej rejonizacji dla potrzeb gospodarstwa leśnego polega przede wszystkim na tym, że wydzielono dwa rodzaje jednostek, jedną z uwagi na różnice jakościowe — krainy, drugą ze względu na różnice ilościowe — dzielnice. Ułatwia to właściwe planowanie produkcji, a jednocześnie umożliwia opracowanie niższych jednostek klasyfikacji typologicznej.

Z Zakładu Urządzania Lasu

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego w IBL w dniu 7 sierpnia 1954 r.